

Mokinių ir studentų požiūris į mokymąsi mokytiis užsienio kalba

Virginija Jūratė Pukevičiūtė

crossref <http://dx.doi.org/10.5755/j01.sal.0.18.422>

Anotacija. Straipsnyje pabrėžiama mokymosi mokytiis kompetencijos formavimo(si) svarba siekiant įgyvendinti visą gyvenimą trunkančio mokymosi idėjas, analizuojamas aukštesniųjų klasių mokinių ir pirmo kurso studentų požiūris į veiksmus, darančius poveikį šio fenomeno vystimuisi ir plėtotei. Mokymosi mokytiis kompetencijos ugdymo(si) prioritetai išryškunami Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos švietimo dokumentuose, mokslo darbuose, kuriuose gilinamasi į savarankiško, savivadaus, savireguliuojančio, autonominio mokymosi, padėjusio pamatus mokymosi mokytiis idėjų atsiradimui ir plėtrai, problemas. Todėl tyrimo metu buvo svarbu išsiaiškinti, kaip mokymąsi mokytiis užsienio kalbos mokymosi pagrindu supranta aukštesniųjų klasių mokiniai ir pirmo kurso studentai, taikytas kokybinis tyrimas pateikiant atviro tipo klausimą: „Man atrodo, kad mokymasis mokytiis yra ....., nes ....“. Tyrimo metu, kuriame dalyvavo įvairių Lietuvos universitetų studentai (356) ir įvairių Lietuvos mokyklų mokiniai (333), nustatyta, kad respondentai mąstydami apie mokymąsi mokytiis užsienio kalba, šį mokymąsi sieja su įvairiais mokymo(si) proceso aspektais. Analizuojant tyrimo rezultatus išryškėjo 5 kategorijos (perkeliemieji gebėjimai; efektyvi priemonė; ieškojimas, atradimas, tobulėjimas; strateginis, prasmingas mokymasis; nereikalingas dalykas), kurios buvo konkretizuojamos 12 subkategorijų. Vadinas, mokiniai ir studentai mokymąsi mokytiis sieja su efektyvia priemone, padedančia pagerinti pasiekimus ir taupančia mokymosi laiko sąnaudas; refleksijos, tobulėjimo priemone, menu.

Pagrindiniai žodžiai: mokymasis mokytiis, kompetencijos, mokiniai, studentai, kriterijai, užsienio kalbos.

Įvadas

Mokymasis mokytiis, kaip būtinas atsakas į XXI a. iššūkius, reiškia gebėjimą prisitaikyti prie pasaulyje vykstančių pokyčių, rasti ir suvokti reikalingą informaciją, keistis ja su kitais visuomenės nariais, konkuruoti darbo rinkoje. Todėl siūloma (Delors, 1997; Hüfner, 1999; Hargreaves, 2008) orientuotis į *keturias* esmines mokymosi rūšis:

- (1) *mokymąsi įgyti žinių,*
- (2) *mokymąsi veikti,*
- (3) *mokymąsi bendrai gyventi,*
- (4) *mokymąsi gyvenimui,*

kurios atspindi visą gyvenimą trunkančio mokymosi idėjas. K. Hüfnerio (1999, p.19) nuomone, minėtų tendencijų nepaisymas reiškia žmogiškųjų išteklių eikvojimą, dėl to patirtų nuostolių ne tik individas, bet ir visuomenė. Taip teigdamas autorius turi omenyje asmens ugdymą(si) visą gyvenimą: naujų žinių, gebėjimų ir kvalifikacijų įgijimą bei plėtojimą, kurie padėtų prisitaikyti prie kintančio, kompleksiško ir tarpusavyje susijusių reiškinų bei procesų pasaulio. Vadinas, norint tapti visaverčiu visuomenės nariu reikia nuolat atnaujinti žinias, įgyti naujų kvalifikacijų ir kompetencijų. Kitais žodžiais tariant, mokytiis visą gyvenimą, t. y. įgyti *mokėjimo mokytiis kompetencijas*. Ši idėja plėtojama ir įvairiuose Europos Tarybos ir Komisijos bei Lietuvos Švietimo ministerijos norminiuose aktuose (ETK rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų, 2006; Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2008; Bendrieji Europos kalbų metmenys, 2008 ir kt.).

Remiantis *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiomis programomis* (2008) akivaizdu, kad mokymasis mokytiis kaip integruojamoji programa į *visus mokomuosius dalykus* — ir užsienio kalbų mokymą(si) — ir kaip viena iš

bendrųjų kompetencijų, yra *svarbi kompetencija*, padedanti ne tik veiksmingai *organizuoti mokymąsi*, t. y. mokantis užsienio kalbų surasti papildomus mokymosi šaltinius, mokymuisi tinkamą laiką ir vietą, pasirinkti efektyvias mokomosios medžiagos įsiminimo strategijas, bet *planuoti, vertinti* savo mokymąsi, o visų reikšmingiausia, *įžvelgti* viso šio proceso asmeninę *prasmę* ir *reikšmę*. Vadinas, mokydamasis mokytiis individas ugdysis gebėjimus ir parengtį suprasti ir išsikelti užsienio kalbų mokymosi tikslus, pasirinkti veiksmingas mokymosi strategijas tiems tikslams pasiekti, kontroliuoti ir įsivertinti išmokimą, įžvelgti tolesnio mokymosi perspektyvas, kitaip tariant, prasmingai mokytiis ne tik užsienio kalbų, bet ir kitų mokomųjų dalykų.

Mokymosi mokytiis aspektai gvildenami daugelio užsienio autorių darbuose. Vieni mokslininkai (Wild, 2000; Buehl, 2001; Bimmel, Rampillon, 2004 ir kt.) *tyrinėjo mokymosi strategijas*, pasiūlė įvairių jų taksonomijų, išryškino strategijų ir mokymosi motyvacijos, autonomijos, pasiekimų bei emocinių išgyvenimų sąsajas. Dar kiti tyrėjai atskleidė *mokymosi mokytiis ypatumus*. Pavyzdžiui, H. Mandlis ir U. M. Krause (2001) aprašė mokymosi kompetencijas (*Lernkompetenz* arba *Lernen des Lernens*), kuriomis grindžiamas mokymosi visą gyvenimą idėjų įgyvendinimas, pabrėžė jų svarbą žinių visuomenėje. S. Rolus-Borgward (2002) tyrė mokinių mokymosi mokytiis galimybes ZOR (į tikslą orientuotos refleksijos) metodu, skatinančiu refleksiją, D. Leutneris ir C. Leopold (2003) analizavo savireguliuojančio (*self-regulated*) mokymosi galimybes, akcentuodami savikontrolę.

Naujos tendencijos akivaizdžios ir užsienio kalbų mokyme(si): B. Miniotienė (2000) nustatė studentų individualaus mokymosi stiliaus ir išorinių veiksnių sąveikos įtaką užsienio kalbų mokymuisi, glotoedukologės J. Šliogerienės (2002) tyrimai, skirti autonominėms studijoms, atskleidė, kad motyvacija ir atsakomybės lygis daro poveikį studentų

norui ir poreikiui mokytis savarankiškai. N. Mačianskienė (2004) išryškino motyvacijos ryšį su kalbos mokymosi strategijomis, D. Jatautaitė (2005), analizuodama intensyvių anglų kalbos mokymosi metodus, įrodė netradicinių metodų efektyvumą lavinant atmintį, greitinant žodžių išmokimą. N. Burkšaitienė (2006), taikydama mokymosi aplanko metodą, atskleidė jo teigiamą įtaką besimokančiųjų rezultatams, G. Ilčiukienė (2008), nagrinėdama kalbos ir muzikos sąsajas, akcentavo muzikos elementų (dainelių, ritminių skanduočių) poveikį užsienio kalbų mokymuisi pradinėse klasėse ir padarė išvadą, kad muzikavimas (dainavimas, muzikos klausymasis, ritmavimas) skatina psichinę vaiko raidą. V. J. Pukevičiūtė (2009) analizavo mokinių ir studentų mokymosi mokytis kompetencijos raišką, nustatė ir išbandė strategijas, skatinančias šios kompetencijos plėtotę mokantis užsienio kalbų.

Mokymosi mokytis, išsirutuliojusio iš savarankiško, savireguliuojančio, savivadaus, autonominio mokymosi idėjų (Simons, 1992; Chott, 1998; Wosnitza, 2000; Chott, 2001; Mandl, Krause, 2001; Bergmann, Daub, Meurer, 2004; Straka, 2005), kuriam pamatus kuria įvairūs veiksniai, pvz., visų pirma, žinios apie mokymąsi ir atmintį apskritai, kiekvieno individo asmeninį mokymosi stilių ir tam tikras mokymosi strategijas; antra, gebėjimai planuoti, valdyti ir kontroliuoti mokymosi veiklą; trečia, siekis organizuoti ilgalaikį, nukreiptą į ateitį, asmeninį mokymąsi. Mokymasis yra subjektyvus dalykas, o besimokančiojo veikla, prioritetų teikimas yra grindžiami jo požiūriu į supantį pasaulį. Todėl svarbu išsiaiškinti, kaip supranta besimokantieji mokymąsi mokytis, t. y. metamokymąsi, jo vietą ugdymosi procese, nes siekiant plėtoti mokymosi mokytis kompetenciją, visų pirma, reikia įgyti žinių apie šį reiškinį. Vadinasi, tyrimo **problema** būtų galima išreikšti klausimu, *kaip supranta vyresniųjų klasių mokiniai ir pirmo kurso studentai mokymosi mokytis kompetencijos plėtotę mokant(is) užsienio kalbų.*

Tyrimo objektas — mokinių ir studentų mokymasis mokytis užsienio kalba.

Tyrimo tikslas — empiriškai ištirti aukštesniųjų klasių mokinių ir pirmo kurso studentų požiūrio į mokymąsi mokytis užsienio kalba raišką.

Tyrimo uždaviniai: 1) pagal kriterijus sugrupuoti ir išanalizuoti mokinių ir studentų nuomones apie mokymąsi mokytis; 2) nustatyti respondentų požiūrio į mokymąsi mokytis prioritetus ir veiksnius, darančius poveikį jų nuomonėms.

Tyrimo metodologija

Tyrimas grindžiamas konstruktyvistiniu požiūriu į mokymąsi, kuris traktuojamas kaip aktyvus, savireguliuojantis, konstruktyvus, socialinis, nuo situacijos priklausantis bei patirtimi paremtas procesas. Pagal autorės (Pukevičiūtė, 2007, p. 21) parengtą hipotetinį mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo modelį mokymosi mokytis kompetenciją sudaro tokios kompetencijos:

- (1) *mokymosi mokytis svarbos suvokimas;*
- (2) *mokymosi tikslų kėlimas;*
- (3) *strategijų mokymosi tikslams įgyvendinti numatymas;*
- (4) *mokymosi technologijų pasirinkimas (mokymosi organizavimas);*

(5) *mokymosi vertinimas, kuris sukuria sąlygas kilti teigiamoms (neigiamoms) mokymosi emocijoms;*

(6) *mokymosi metaanalizė.*

Akivaizdu, kad tai sudėtingas ir įvairialypis procesas, apimantis įvairius kognityvius, metakognityvius, socialinius, motyvacinius aspektus. Suprantant, kad bet kurios kompetencijos pamatą sudaro žinios, gebėjimai ir vertybinės nuostatos, buvo prasminga atskleisti tyrimo dalyvių požiūrį į mokymosi mokytis sampratą. Kitaip tariant, išsiaiškinti jų žinias apie šį reiškinį, apie kurį šiuo metu ypač daug rašoma tiek Europos švietimo dokumentuose, tiek mokslinėje ir visuomeninio pobūdžio literatūroje. Manoma, jog tikslinga šiuo atveju organizuoti kokybinį tyrimą, kaip galimybę kuo išsamiau ir tiksliau apibūdinti tiriamą reiškinį. Be to, sudaryti sąlygas mokiniams ir studentams remiantis patirtimi savarankiškai apgalvoti, parašyti savo nuomonę ir ją pagrįsti. Pasak B. Bitino (2006, p. 84), kokybinis tyrimas sudaro prielaidas holistiniam požiūriui į tyrimo objektą, kai gilinamasi į detales ir jos interpretuojamos visumos kontekste. Tai padeda geriau suprasti labai dinamišką socialinę tikrovę.

Tyrimo taikytas:

- Mokslinės literatūros šaltinių lyginamoji analizė, interpretavimas, išvadų formulavimas.
- Tyrimo metu buvo svarbu išsiaiškinti, kaip mokymąsi mokytis užsienio kalba supranta aukštesniųjų klasių mokiniai ir pirmo kurso studentai, taikytas *kokybinis tyrimas* pateikiant atviro tipo klausimą *Man atrodo, kad mokymasis mokytis yra ....., nes ...*
- Kategorijoms išskirti taikomi *turinio (content) analizės* metodai.
- Aprašomosios statistikos *procentiniai dažniai; Studento t-kriterijus* tikrinant hipotezes esant daugiau nei dviem nepriklausomiems kintamiesiems.

Tyrimo duomenys apdoroti SPSS programos 17.0 versija.

Tyrimo metu apklausti 356 penkių Lietuvos universitetų pirmo kurso (antro semestro) studentai (52 %) ir įvairių Lietuvos miestų ir miestelių mokyklų 333 (48 %) aukštesniųjų klasių mokiniai, iš viso 689 respondentai.

Mokinių ir studentų požiūrio į mokymąsi mokytis kategorijų grupės

Mokymasis mokytis yra sudėtingas reiškinys, implikuojantis kognityvius, metakognityvius, motyvacines, emocišnes bei socialines individo galias, o remiantis pastarųjų metų švietimo politikos tendencijomis ilgalaikis procesas, nes turime gebėti ir būti pasirengę mokytis visą gyvenimą. Siekiant išsiaiškinti, kaip mokiniai ir studentai supranta *mokymąsi mokytis* užsienio kalba, taikytas kokybinis tyrimas pateikiant atvirą klausimą *Man atrodo, kad mokymasis mokytis yra ...*

Apibendrinant respondentų pasisakymus, atsiskleidė kelios kryptys, pateikiamos 1 lentelėje.

Iš lentelės duomenų matyti išryškėjusios 5 kategorijos, apibūdinančios mokymąsi mokytis, kurios taip pat yra konkretizuojamos 12 subkategorijų. Akivaizdu, kad daugiausia respondentų mokymąsi mokytis sieja su *perkeliamaisiais gebėjimais* ir būdu, *padedančiu efektyviau įsiminti*

mokomąją medžiagą ir sutaupyti laiką. Toliau aptarsime kiekvieną kategoriją ir subkategoriją išsamiau ir pateiksime pavyzdžių, iliustruojančių šiuos teiginius.

1 lentelė. Mokinių ir studentų nuomonių apie mokymąsi mokytiis sklaida.

Nr.	Kategorija	Subkategorija
1.	Perkeliamieji gebėjimai	a. Naudingas mokantis kitų dalykų b. Svarbus ateičiai, ilgalaikis procesas
2.	Efektyvi priemonė	a. Sutaupo laiką b. Pagerina išmokimą c. Duoda gerų rezultatų
3.	Ieškojimas, atradimas, tobulėjimas	a. Visapusiškas ugdymasis, menas b. Individualus geriausių būdų pasirinkimas c. Savęs pažinimas, supratimas
4.	Strateginis, prasmingas mokymasis	a. Sistemingas darbas, veiksmų planas b. Prasmingas mokymasis c. Kruopštus darbas
5.	Nereikalingas dalykas	Nereikšmingas dalykas

Kategoriją „Perkeliamieji gebėjimai“ galima pagrįsti šiomis mokinių ir studentų nuomonėmis, konkretizuojančiomis subkategoriją „Naudingas mokantis kitų dalykų“:

„man atrodo, kad mokymasis mokytiis — tai

- mokymasis tobulėti, siekti aukštesnių tikslų, mokymasis suprasti, klausyti, kalbėti užsienio kalba, nes to gali pririnkti gyvenime, o išmokus mokymosi būdus galima pritaikyti mokantis kitų dalykų“ (249);
- tikrai naudingas ir reikalingas, nes šiuos metodus galima pritaikyti ir kitiems dalykams. Žymiai lengviau mokytiis, kai žinai, kaip tai reikia daryti“ (251);
- neatsiejamas nuo tolimesnių pasiekimų bet kurioje srityje, nes tai lavina bendrus įgūdžius“ (69);
- labai aktualus šiuolaikiniame pasaulyje, nes padės bendradarbiauti su užsieniečiais, plėsis išsilavinimo galimybės, lengviau susirasti darbą“ (209);
- raktas į žinias ir tolimesnę ateitį“ (162);
- žingsnis į ateitį, nes reikia mokėti mokytiis visose situacijose“ (573) ir kt.

Subkategoriją „Svarbus ateičiai, ilgalaikis procesas“ geriausiai iliustruoja toks respondentų požiūris:

„mokymasis mokytiis — tai

- procesas, trunkantis visą mokymosi laiką, nes tobulinimui nėra ribų“ (85);
- ilgas, kūrybingas, daug dėmesio reikalaujantis procesas, nuo kurio priklauso daugybė mokymosi veiksmų“ (114);
- svarbus dalykas, nes mokymasis visą gyvenimą tampa vis aktualesniu“ (127);
- nuolatinis procesas, nes šie dalykai neatskiriami vienas nuo kito“ (189);
- visas gyvenimas“ (288);

f) nenutrūkstamas procesas, nes žmogus visą gyvenimą mokosi“ (6) ir kt.

Vadinasi kategorijos „Perkeliamieji gebėjimai“ turinys reiškia, kad mokiniai ir studentai mokymąsi mokytiis priskiria prie svarbių mokymosi būdų, kuriais remiantis galima naujas efektyvias strategijas taikyti mokantis įvairių dalykų, o tos įgytos patirtys pravers profesinėje veikloje. Be to, respondantai supranta, kad ateities perspektyvos yra susijusios su visą gyvenimą trunkančiu mokymusi.

Kategoriją „Efektyvi priemonė“ paaiškina trys subkategorijos, t. y. „Sutaupanti laiką“, „Pagerinanti išmokimą“ ir „Duodanti gerų rezultatų“. Pirmoji subkategorija atskleidžia laiko išteklių svarbą tyrimo dalyviams, tai liudija ir respondentų pasisakymai nurodantys, kad „mokymasis mokytiis — tai

- labai svarbus dalykas, nes kitaip žmonės išnaudoja per daug laiko ir jėgų, taikydami prastus mokymosi metodus“ (210);
- labai pravartus dalykas, nes taip taupomas laikas ir greičiau įsisavinamos žinios“ (417);
- reikalingas dalykas, nes tai padėtų geriau išmokyti įvairius dalykus ir galbūt mažiau reiktų praleisti laiko prie namų darbų“ (423) ir kt.

Antroji subkategorija „Pagerina išmokimą“ atkreipia dėmesį į mokymosi ir išmokimo reikšmę mokiniams ir studentams, tai rodo šie tyrimo dalyvių posakiai:

„mokymasis mokytiis yra:

- labai svarbus, nuo to priklauso kaip greitai ir kiek informacijos sugebama įsisavinti“ (17);
- labai naudingas, nes gebėjimas sistemingai įsisavinti ir įsiminti gali pasitarnauti tiek siekiant gerų rezultatų moksle, tiek darbe“ (57);
- puiki galimybė palengvinti patį mokslą, nes kai kurie dalykai atrodo neįveikiami, jei pritaikai tam tikrų mokymosi metodų“ (219);
- sugebėjimas racionaliai panaudoti įgytas žinias“ (328) ir kt.

Dvi pirmąsias subkategorijas patiprina trečioji „Duoda gerų rezultatų“, kurios turinys paaiškina, kad „mokymasis mokytiis — tai

- pusė išmokimo, nes mokymosi būdas turi įtakos rezultatams“ (422);
- nesunkus ir įdomus dalykas, nes tai padės ir duos geresnių rezultatų“ (427);
- parodo lengviausius kelius pasiekti rezultata“ (351) ir kt.

Lentelės duomenys rodo, kad respondantai sieja mokymąsi mokytiis su asmeninių savybių patobulinimu bei mokymosi prasmės įžvalgomis. Tai rodo kategorija „Ieškojimas, atradimas, tobulėjimas“, plėtojama trimis subkategorijomis, t. y. „Visapusiškas ugdymasis, menas“, „Individualus geriausių būdų pasirinkimas“ ir „Savęs pažinimas, supratimas“.

Subkategorija „Visapusiškas ugdymasis, menas“ išryškina mokymosi mokytiis tapatinimą su asmenybės ugdymu(si), įvairiapusiu tobulėjimu, akiračio plėtimu ar su menu, ką galėtų pagrįsti šios mokinių ir studentų nuomonės:

„Man atrodo, kad mokymasis mokytis yra:

- tobulėjimas ir noras įgyti žinių, kurios nepasimirš praėjus sesijai, <...>“ (82);
- svarbus dalykas kiekvieno žmogaus gyvenime, nes tik taip gali plėsti savo akiratį bei gauti daug vertingų žinių“ (140);
- asmenybės ugdymas, protinių sugebėjimų lavinimas bei visapusiškas tobulėjimas“ (174);
- mokymasis tobulėti, siekti aukštesnių tikslų, mokymasis suprasti, nes to gali prireikti gyvenime, o išmokus mokymosi būdus galima pritaikyti mokantis kitų dalykų“ (249);
- menas, nes privalai pažadinti save <...>“ (420);
- svarbu, nes lavinamas protas“ (440) ir kt.

Reikia pažymėti, kad tyrimo dalyviai mokymąsi mokytis supranta kaip labai individualų dalyką. Tai atskleidžia subkategorijos „**Individualus geriausių būdų pasirinkimas**“ turinys, liudijantis apie prioritetus, teikiamus savarankiškam naujų mokymosi būdų atradimui ir pritaikymui sau. Šiuo atveju pabrėžiama savirealizacijos, darančios mokymąsi įdomiu, patraukliu ir kūrybingu procesu, reikšmė. Taigi mokiniai ir studentai *mokymąsi mokytis* interpetuoja kaip:

- „labai individualų dalyką, nes kiekvienas tai supranta savaip ir realizuoja savaip“ (10);
- „nuolatinį ir labai individualų procesą, nes ne visiems tinka tie patys metodai, be to, įdomu mokytis, kai atrandi vis naujų būdų“ (45);
- „labai svarbų, bet kartu subjektyvų dalyką, nes kiekvienas turi išsirinkti sau efektyviausią būdą, galbūt sukurti savo, nes tik stebėdami ir analizuodami savo išmokimo procesą galima suprasti, kas mums efektyvu“ (46);
- „kiekvieno žmogaus asmeninį reikalą, nes kiekvienas žmogus — tai individas ir tik pats gali atrasti mokymosi keilą“ (70);
- „labai gerą ir naudingą dalyką, tačiau tai priklauso nuo kiekvieno individualiai“ (415) ir kt.

Ši subkategorija tiesia tiltą į kitą subkategoriją „**Savęs pažinimą, supratimą**“. Tai reiškia, kad tyrimo dalyviai mokymąsi mokytis, kaip tobulėjimo garantą, sieja su savęs ir savo veiklos refleksija, nes pastarasis

- „<...> suteikia daugiau galimybių pačiam išanalizuoti savo mokymąsi ir surasti geriausiai tinkantį mokymosi būdą“ (51);
- „įgalina geriau suvokti išmokimo galimybes“ (224);
- „reiškia naujų mokymosi būdų išmokimą ir darbą su savimi, savitvardą“ (146);
- „<...> sugebėjimą pažinti save <...>“ (165);
- „<...> gebėjimą geriau save suprasti <...>“ (166);
- „bandymą atrasti save, suvokti savo galimybes, norus, tikslus“ (621) ir kt.

Duomenų analizė atskleidė dar vieną svarbų mokymosi mokytis sampratos aspektą, kurį paaiškina kategorija „**Strateginis, prasingas mokymasis**“, konkretizuojama trimis subkategorijomis: „**Sistemingas darbas, veiksmų planas**“, „**Prasingas mokymasis**“ ir „**Kruopštus darbas**“, parodančiomis mokymosi mokytis ryšį su asmeninėmis potencinėmis mokymosi galiomis, kitaip tariant, su pastangomis, stropumu, sistemingu ir tikslingu mokymusi.

Aiškinantis subkategorijos „**Sistemingas darbas, veiksmų planas**“ turinį išryškėjo metakognityvių gebėjimų reikšmė, t. y. mokymosi tikslų, strategijų, laiko išteklių numatymo. Vadinas, mokymosi sistemingumas siejamas su mokymosi planavimu, užtikrinančiu, pasak respondentų, darbo nuoseklumą. Taigi, mokinių ir studentų nuomone, *mokymasis mokytis yra*:

- „siekis savarankiškai suformuluoti pagrindinius tikslus, išsiaiškinti iškilusius klausimus, kalbos mokymosi būdus, nes nesugebant to, užsienio kalbos mokymasis tampa sunkia užduotimi, <...> ir nežinoma nuo ko pradėti“ (89);
- „<...> kaip ir įprastas kažkokio konkretaus dalyko mokymasis, nes labai svarbu <...> atrinkti būtiniausią informaciją, tinkamai suplanuoti laiką ir t. t.“ (62);
- „pasiruošimas darbui, visko susiskirstymas, <...>, nes tada mokomasi nuosekliai“ (450);
- „sisteminis mokymasis, valios ugdymas, <...>“ (101);
- „turėtų būti lavinamas pradinėse klasėse, tuomet vaikui <...> būtų žymiai lengviau, nes būtų išmokęs sistemingai mokytis“ (446) ir kt.

Subkategorijos „**Prasingas mokymasis**“ turinį paaiškina mokinių ir studentų požiūris į atliekamos veiklos suvokimą, kurį pagrindžia šie posakiai: „mokymasis mokytis yra:

- reikalingas, norint lengviau ir kryptingiau atsirinkti svarbiausius dalykus, juos įsisavinti, nes dažnai mokymasis vadinamas „kalimu“ (58);
- svarbus kiekvienam, nes sugebėjimas mokytis, įsigilinti, suprasti, atsimiti ir taikyti žinias yra būtinas“ (60);
- labai reikalingas ir naudingas, nes dauguma nemoka mokytis, o išmoksta mintinai nesvarstydami ką, neatsirenka svarbiausių dalykų“ (211);
- naujų būdų, galimybių ieškojimas, kaip įdomiau, geriau išmokti dalyką“ (120);
- naudingas, nes mokymasis atmintinai atima daug laiko ir neduoda jokios naudos“ (319) ir kt.

Vadinas, tyrimo dalyviai supranta mokymosi atmintinai, kaip mokymosi mokytis priešingybę, nenaudingumą, neskatinantį įsigilinti, suprasti, tuo pačiu visiškai nemotyvuojantį ir darančią mokymąsi neįdomiu, monotonišku.

Iš tyrimo duomenų matyti, kad mokiniai ir studentai žvelgia į mokymąsi mokytis kaip į sudėtingą procesą, reikalaujantį kruopštaus darbo, valios, kantrybės, susitelkimo mokymuisi ir pastangų. Tai atskleidžia subkategorijos „**Kruopštus darbas**“ turinys, kurį geriausiai iliustruoja tokios tyrimo dalyvių nuomonės apie *mokymąsi mokytis*:

- „kruopštus darbas, nes jis yra visų mokslų pagrindas“ (20);
- „sudėtingas procesas, nes reikia įdėti daug pastangų, kad išmoktum save kontroliuoti ir vesti teisinga linkme“ (137);
- „valios ir užsispyrimo reikalas“ (300);
- „ilgas mokymosi procesas, reikalaujantis daugybės pastangų, valios ir noro“ (232);
- „gana sunkiai įgyvendinamas dalykas, nes reikia įdėti nemažai pastangų“ (419);

f) „būtinai dalykas, norint išsiugdyti kantrybę ir ištvermę <...>“ (454);

g) „sugebėjimas išmokyti susikaupti darbui ir ieškoti naujų būdų, kaip tą darbą lengviau ir efektyviau atlikti, <...>“ (24) ir kt.

Kategorijos „Nereikalingas dalykas“ turinys rodo, kad kai kurie respondentai (tik studentai) mano mokymąsi mokytis esant nevertą dėmesio, nes lyg jau viską moka ar neturi tam laiko. Šiems tyrimo dalyviams „mokymasis mokytis — tai:

a) nelabai reikalingas dalykas, nes visko jau išmokau mokykloje. Dabar jau tokio didelio dėmesio tam neskirčiau“ (143);

b) nevisai efektyvus dalykas, nes užima daugiau laiko ir mažiau giliniasi į pačią mokomąją medžiagą“ (159);

c) nešamonė, nes nėra tam reikalo“ (286) ir kt.

Taigi apibendrinant galima teigti, kad mokiniai ir studentai mokymąsi mokytis supranta įvairiai. Šis reiškinys jiems sudėtingas, ilgalaikis, daug jėgų ir valios pastangų implikuojantis procesas, nors drauge „natūralus dalykas, nes žmogus negimsta viską mokėdamas“ (638). Kita vertus, tyrimo dalyviai taip pat suvokia **teorinių žinių apie mokymąsi mokytis poreikį**

(„sudėtingas procesas, reikalaujantis tam tikrų žinių, <...>“ (194), „teorinių žinių reikalaujantis dalykas, nes nežinant efektyvių mokymosi priemonių, rezultato siekiama ilgiau ir sudėtingiau“ (365)),

vadina jį

„naujoviško modernaus požiūrio į mokslą atspindžiu, nes būtent toks mokymasis užtikrina galimybę pasiekti geresnių rezultatų ne tik universitete, bet ir profesinėje veikloje“ (128) ir

„vienu iš svarbiausių dalykų visame mokymosi procese ir mokykloje, ir universitete, nes lengviau įsisavinti naujas

žinias, kai žinai kaip tai padaryti, sugaištama mažiau laiko ir pasiekiami geresnių rezultatų“ (142).

Tačiau pripažįsta, kad to „jau reikėjo mokėti mokykloje“ (252),

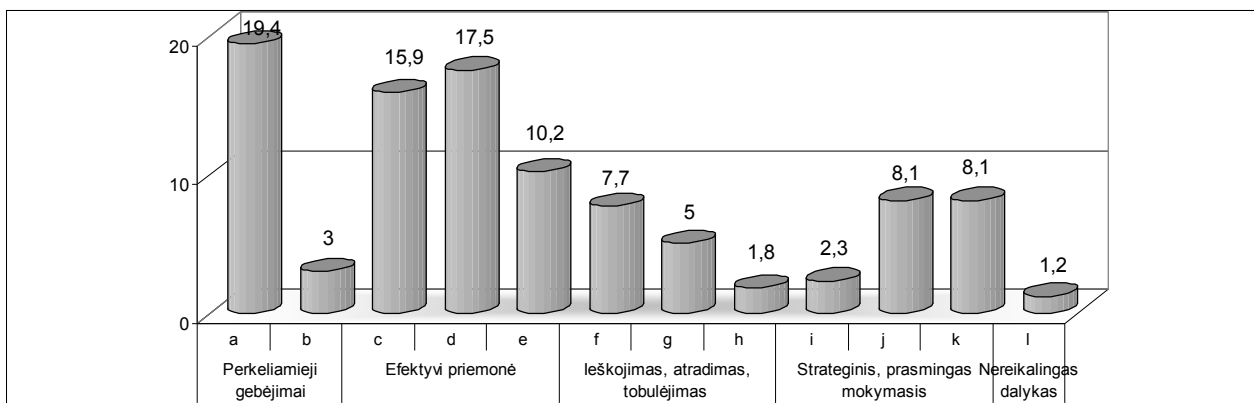
apgailėstauja, jog „mokykloje to neakcentavo, o tai padėtų išmokyti kalbas ar kitas disciplinas“ (99), tai — „įdomus dalykas, apie kurį anksčiau negirdėjau, o mokytis visuomet įdomu“ (93), „vertas dėmesio, tačiau šiuo metu nėra parengta nei programų, nei suteikiamos tam galimybės <...>“ (160).

Mokinių ir studentų nuomonių apie mokymąsi mokytis grupavimas išryškino kategorijas ir jas konkretizuojančias subkategorijas, rodančias šio reiškinio sampratos pobūdį ir jo įvairovę. Akivaizdu, kad skirtingi respondentai išryškino įvairius mokymosi mokytis aspektus, kurie vienu ar kitu būdu patvirtino autorės (Pukevičiūtė, 2007, p. 21) parengtą teorinį ir empirinį mokymosi mokytis kompetencijos tyrimo modelį, kuriuo remiantis mokymasis mokytis implikuoja:

- (1) *mokymosi mokytis svarbos suvokimo*,
- (2) *mokymosi tikslų kėlimo*,
- (3) *strategijų mokymosi tikslams įgyvendinti numatymo*,
- (4) *mokymosi technologijų pasirinkimo* (mokymosi organizavimo),
- (5) *mokymosi vertinimo*,
- (6) *mokymosi meta-analizės kompetencijas*. Todėl toliau aiškintasi aspektai, dažniausia tyrimo dalyvių tapatinami su mokymusi mokytis ir veiksniais, turintys įtakos šioms pasirinkimams.

Mokinių ir studentų požiūrio į mokymąsi mokytis ir veiksnius, darančius poveikį jų nuomonėms

Mokinių ir studentų nuomonės apie mokymąsi mokytis atskleidė tam tikras tendencijas, matomas 1 paveiksle.

1 pav. Mokinių ir studentų požiūrio į mokymąsi mokytis sklaida.

a. — naudingas mokantis kitų dalykų; b. — svarbus ateičiai, ilgalaikis procesas; c. — sutaupo laiką; d. — pagerina išmokimą; e. — duoda gerų rezultatų; f. — visapusiškas ugdymasis, menas; g. — individualus geriausių būdų pasirinkimas; h. — savęs pažinimas, supratimas; i. — sistemingas darbas, veiksmų planas; j. — prasmingas mokymasis; k. — kruopštus darbas; l. — nereikšmingas dalykas

Iš duomenų matyti, kad dažniausiai mokymasis mokytis suprantamas kaip efektyvi priemonė, kurią taikant greitai ir veiksmingai išmokstama, vadinasi viliamasi gauti gerus rezultatus. Be to, pakankamai dažnai respondentai sieja mokymąsi mokytis su perkeliamaisiais gebėjimais, kaip

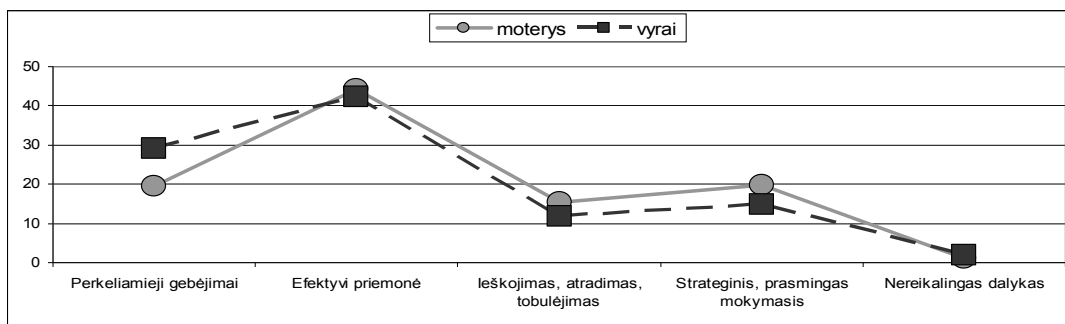
bendrosiomis kompetencijomis, reikalingomis įvairiose besimokančiųjų veiklos sferose.

Paveikslo duomenys rodo, kad daugiausia (19,4 %) mokiniams ir studentams mokymasis mokytis asocijuojasi su jo naudingumu mokantis kitų dalykų. Vadinasi, jie įžvelgia šio reiškinio plotmę, funkcionalumą, aktualumą, svarbą ne

tik mokantis, bet ir tolimesnėje profesinėje veikloje. Aki vaizdu, kad tyrimo dalyviai dažnai (17,5 %) tapatina mokymąsi mokytis su *veiksmingu išmokimu*, kurį neklystant galima vadinti svarbiu motyvu, skatinančiu norą mokytis, siekti rezultatų.

Remiantis paveikslu duomenimis, mokiniai ir studentai beveik taip pat dažnai supranta mokymąsi mokytis kaip galimybę *taupyti mokymuisi skirtą laiką*. Toks dėmesys, skiriamas laiko tausojimui, leidžia daryti prielaidą, jog tiriamiesiems ne visuomet pavyksta veiksmingai valdyti ši išteklių, kuris jiems be abejo yra labai svarbus. Taip pat pripažįstama, mokymąsi mokytis esant *efektyvia priemone, padedancia pagerinti rezultatus* (10,2 %). Šiuo atveju, besimokantieji viliasi pasiekti geresnių laimėjimų išmoksiant užsienio kalbą, nes, matyt, jie supranta dar neįgiję pakankamai veiksmingų mokymosi metodų, būdų, strategijų.

Kitaip tariant, mokiniais ir studentams mokymasis mokytis asocijuojas su mokymosi *veiksmingumu, kokybe*, reiškiančia greitą, efektyvą ir racionalų mokymąsi, kuriam prioritetus teikia beveik pusė (43,6 %) tyrimo dalyvių.

2 pav. Mokinių ir studentų požiūrio į mokymąsi mokytis skirtumai.

Paaiškėjo, kad moterys šiek tiek dažniau nei vyrai manė, kad mokymasis mokytis yra *efektyvi priemonė*, pagerinanti rezultatus, pagreitinanti išmokimą, sutaupanti laiko ir refleksijos priemonė. Vyrai dažniau suprato mokymąsi mokytis kaip *būdą, padėsiantį išsiugdyti perkeliamuosius gebėjimus* ($t = 2,506$, $p = 0,010$), tačiau taip pat rečiau linko reikšti nuomonę apie mokymąsi mokytis, abejojo jo reikšmingumu. O kad mokymasis mokytis yra *menas* ir *atradimas* vienodai manė tiek moterys, tiek vyrai.

Vadinasi, mokymasis mokytis tiriamųjų suprantamas kaip įvairialypis procesas, jungiantis įvairius aspektus: vieniems jis reiškia kokybę, kitiems nenutrūkstamą veiklą, trunkančią visą gyvenimą, tretiems refleksiją ir mokymosi apmąstymą, o dar kitiems meną. Būta nuomonių, nors tai vienietiniai atvejai, kai apklaustieji teigė, jau viską mokantis ir daugiau neverta vargti.

Išvados

- Mokymasis mokytis — tai svarbus reiškinys, tampa XXI amžiaus iššūkiu, reikšmingą vietą užimantis įvairiose žmogaus gyvenimo ir veiklos sferose. Tai aktuali tema, aptariama ir švietimo dokumentuose, ir mokslo literatūroje. Todėl ne mažiau svarbu buvo išsiaiškinti, kaip mokymąsi mokytis užsienio kalba supranta vyresniųjų klasių mokiniai ir pradinė kursų įvairių universitetų studentai.

Nekyla abejonių, kad tyrimo dalyviai teikia prioritetus mokymosi mokytis sampratai, atskleidžiančiai mokymosi kokybę, kurią taip pat sieja su būtinybe telkti valios pastangas ir stropiai (8,1 %) bei prasmingai mokytis (8,1 %).

Kai kurie (3 %) įžvelgia mokymosi mokytis, kaip ilgalaikio proceso, perspektyvą, tuo būdu, matyt, suprasdami šios veiklos tęsimą visą gyvenimą. Ko gero įdomiausiu atsakymu, autorės nuomone, reikėtų laikyti pasisakymus, prilyginančius mokymąsi mokytis *meniui, asmeniniam atradimui, visapusiškam ugdymui(si)*, kurių buvo ne taip jau mažai (7,7 %).

Tyrimo metu taip pat nustatyti veiksniai, darantys poveikį mokinių ir studentų požiūriui į mokymąsi mokytis. Verta pažymėti, kad tyrimo dalyvių nuomonės pagal **amžių** neparodė *statistiškai reikšmingų skirtumų*, o pagal **lytį** atskleidė tam tikras tendencijas. Duomenys pateikiami 2 paveiksle.

- Apibendrinat kokybinio tyrimo rezultatus nustatyta, kad tyrimo dalyviai išskiria įvairius mokymosi mokytis aspektus, kurie buvo suskirstyti į penkias kategorijas:

- 1) *perkeliameji gebėjimai*,
- 2) *efektyvi priemonė*,
- 3) *ieškojimas, atradimas, tobulėjimas*,
- 4) *strateginis, prasmingas mokymasis* ir
- 5) *nereikalingas dalykas*.

Siekiant išsamiau apibūdinti kategorijas ir atskleisti jų plotmę, jos buvo konkretizuojamos 12 subkategorijų. Kiekvienai subkategorijai pagrįsti buvo pateikiami tyrimo pavyzdžiai.

- Paaiškėjo, kad iš mokymosi mokytis dažniausia tikimasi išsiugdyti gebėjimų, kurie būtų naudingi ir praverstų mokantis kitų dalykų, padėtų ruošti profesinei veiklai. Taip pat dažnai mokymasis mokytis suprantamas kaip efektyvi priemonė, galinti pagelbėti greitai, kokybiškai ir veiksmingai išmokyti mokomąjį dalyką, tačiau taip pat suprantama, kad tai yra ilgas, sudėtingas, daug pastangų reikalaujantis procesas.
- Mokinių ir studentų minėti mokymosi mokytis aspektai atitiko autorės parengto teorinio ir empirinio mo-

kymosi mokytis kompetencijos užsienio kalba pagrindu tyrimo modelio sudedamąsias dalis, todėl reikšminga, kad tyrimo dalyviai dažniausia suvokia mokymosi mokytis esmę, jo funkcijas ir svarbą šiuolaikiniame gyvenime bei ateičiai.

Literatūra

- Bendrieji Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenys, 2008. Vilnius: Firidas.
- Bergmann, G., Daub, J., Meurer, G., 2004. Metakompetenzen und Kompetenzentwicklung in systemisch-relationaler Sicht. Selbstorganisationsmodelle und die Wirklichkeit von Organisationen. Forschungsbericht zum Forschungsprojekt Kompetenz und Selbstorganisation der Arbeitsgemeinschaft. Betriebliche Weiterbildungsforschung e.V., Berlin.
- Bimmel, P., Rampillon, U., 2004. Lernerautonomie und Lernstrategien. Fernstudieneinheit 23. Berlin: Langenscheidt.
- Bitinas, B., 2006. Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Vilnius: Krona.
- Buehl, D., 2004. Interaktyviojo mokymosi strategijos. Vilnius: Garnelis.
- Burkšaitienė, N., 2006. Paradigmų iš mokymo į mokymosi visą gyvenimą kaita universitetinėse užsienio kalbos studijose (aplanko metodo atvejis). Daktaro disertacija. Kaunas: VDU.
- Chott, P. O., 1998. Das Lehren des Lernens Förderung der Methodenkompetenz in der (Grund-) Schule. PÄDForum 26./11.Jg. 1998/H2/, S. 174–180.
- Chott, P. O., 2001. „Lernen lernen“ — ein Lehrkomplex nur für den neuen bayerischen Grundschul-Lehrplan? In: Die Schulverwaltung BY H4/ März 2001, S. 124–129.
- Delors, J., 1997. Lernfähigkeit: Unser verborgener Reichtum. UNESCO-Bericht zur Bildung für das 21. Jahrhundert. Hrsg. von der Deutschen UNESCO-Kommission. Neuwied; Kriftel; Berlin: Luchterhand.
- ETK rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų, 2006. Interneto prieiga: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-2006-0262&format=XML&language=LT> [žiūr. 2010 03 15].
- Hargreaves, A., 2008. Mokymasis žinių visuomenėje. Švietimas nesaugumo amžiuje. Vilnius: Homo liber.
- Hüfner, K., 1999. Europa vor neuen Herausforderungen: Entwicklungsfaktor Kompetenz. Kompetenz für Europa. Wandel durch Lernen — Lernen im Wandel. QUEM-report, Heft 60. Berlin, S. 17–28.
- Iličukienė, G., 2008. Muzikos elementų naudojimas mokant anglų kalbos pradiniam etape. Daktaro disertacija. Vilnius: VPU.
- Jatautaitė, D., 2005. Intensyvus Lietuvos karių standartinio anglų kalbos kurso mokymas. Daktaro disertacija. Vilnius: VU.
- Leutner, D., Leopold, C., 2003. Selbstreguliertes Lernen als Selbstregulation von Lernstrategien. Ein Trainingsexperiment mit Berufstätigen zum Lernen aus Sachtexten. Unterrichtswissenschaft, 31, S.38–56.
- Mačianskienė, N., 2004. Užsienio kalbos mokymosi strategijos. Kaunas: VDU.
- Mandl, H., Krause, U. M., 2001. Lernkompetenz für die Wissensgesellschaft (Forschungsbericht Nr. 145). München: Ludwig-Maximilians-Universität, Lehrstuhl für Empirische Pädagogik und Pädagogische Psychologie.
- Miniotienė, B., 2000. Individualaus mokymosi stiliaus ir išorinių veiksnių sąveika mokant svetimųjų kalbų. Daktaro disertacija. Kaunas: VDU.
- Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2008. Vilnius: ŠPC.
- Pukevičiūtė, V., 2007. Mokymosi mokytis kompetencijos ugdymo aspektu. Acta Paedagogica Vilnensia. T. 19, Vilnius: VU, p.17–25.
- Pukevičiūtė, V., 2009. Mokinių ir studentų mokymosi mokytis kompetencijos raiška ir ugdymo strategijos užsienio kalbos pagrindu. Daktaro disertacija. Klaipėda: KU leidykla.
- Rolus-Borgward, S., 2002. Lernen des Lernens durch die Förderung der Reflexivität — das ZOR-Konzept. Eine kritische Auseinandersetzung mit der metakognitiven Instruktionsforschung am Beispiel der Förderung des Bearbeitens von Textaufgaben. Carl von Ossietzky Universität: Oldenburg.
- Simons, P. R. J., 1992. Lernen selbstständig zu lernen — ein Rahmenmodell. In: Mandl, H., Friedrich, H. F. (Hrsg.), Lern- und Denkstrategien. Analyse und Intervention. Göttingen: Hogrefe, S.251–264.
- Šliogerienė, J., 2002. Autonominių studijų individualizacija lingvodidaktiniai parametrai. Daktaro disertacija. Kaunas: VDU.
- Straka, G. A., 2005. Von der Klassifikation von Lernstrategien im Rahmen selbstgesteuerten Lernens zur mehrdimensionalen und regulierten Handlungsepisode. ITB-Forschungsberichte 18/2005. Bremen: ITB.
- Wild, K. P., 2000. Lernstrategien im Studium. Strukturen und Bedingungen. Münster, New York, München, Berlin: Waxmann.
- Wosnitza, M., 2000. Motiviertes selbstgesteuertes Lernen im Studium. Theoretischer Rahmen, diagnostisches Instrumentarium und Bedingungsanalyse (Erziehungswissenschaft 5). Landau: Verlag Empirische Pädagogik.

Virginija Jūratė Pukevičiūtė

Einstellung der Schüler und Studenten zum Lernen des Lernens aufgrund des Fremdsprachenlernens

Zusammenfassung

Im vorliegenden Beitrag wird die Entwicklung der Kompetenz vom Lernen des Lernens im Kontext der Verwirklichung der Ideen vom lebenslangen Lernen betont und die Einstellungen der Schüler der oberen Klassen und der Studenten im ersten Studienjahr zu den Faktoren, die die Erweiterung dieses Phänomens bewirken, analysiert. Das von der Autorin (Pukevičiūtė, 2007, S.21) ausgearbeitete theoretisch-empirische Modell der Kompetenz zum Lernen des Lernens (Metalernen) impliziert Kompetenzen zur (1) Lernsinnerfassung; (2) Zielsetzung; (3) Strategienbestimmung für Zielerreichung; (4) Auswahl von Lerntechnologien (Lerndurchführung); (5) Lernbewertung und (6) Lernmetaanalyse. Deshalb war es wichtig, in der Forschung zu bestimmen, was die Schüler der oberen Klassen und die Studenten im ersten Studienjahr unter dem Lernen des Lernens verstehen. Zur Erreichung dieses Ziels wurde qualitative Untersuchungsmethode angewandt und den Forschungsteilnehmenden folgende Frage gestellt: *Ich meine, dass das Lernenlernen ist ..., weil....* Bei der Auswertung der Forschungsdaten wurde es festgestellt, dass die Befragten (689 Personen) unterschiedliche Aspekte vom Lernen des Lernens unterscheiden. Sie wurden in 5 Kategorien eingeteilt, d. h. 1) übertragbare Fähigkeiten, 2) effektives Mittel, 3) die Suche, die Entdeckung, die Vervollkommnung, 4) strategisches, sinnvolles Lernen und 5) unnützliche Sache. Um die Kategorien ausführlicher zu charakterisieren und ihre Breite zu offenbaren, wurden sie durch 12 Subkategorien konkretisiert. Für die Begründung jeder Subkategorie wurden auch Beispiele angeführt.

Straipsnis įteiktas 2010 05
Parentas spaudai 2010 12

Apie autorę

Virginija Jūratė Pukevičiūtė, Socialinių mokslų (edukologijos) daktarė.

Moksliniai interesai: užsienio kalbos didaktika, mokymosi mokytis kompetencijos ugdymas.

Adresas: Vilniaus universiteto Užsienio kalbų institutas, Vokiečių kalbos katedra, Universiteto g. 5, LT–01513 Vilnius.

El. paštas: virginija19@yahoo.de